

ADAPTÍV

Innovatív közösségi terek Stúdió
(Innovative Public Spaces Studio)
Komplex- és diplomatervezés
2020/2021 tavasz

ÚJRAHASZNOSÍTÁS

Az egykori székesfehérvári erőmű

körép

BME DEPARTMENT OF
PUBLIC BUILDING
DESIGN

Erőmű, Központi épület, Kazánház, Székesfehérvár
Fotó: Lantay Attila





Mit tudunk kezdeni felhagyott ipari területekkel, és a rajtuk elhelyezkedő, az egykori tevékenységet szolgáló épületekkel? Mit kell tennünk, hogy a barna mezők - melyeket sok esetben körül nőttek településeink - elhelyezkedésüknek megfelelően városi központokká, nyüzsgő közterekké változzanak? Milyen innovatív eszközök állnak rendelkezésünkre azon ipari épületek megmentésére, melyek nem képviselnek műemléki értékeket, viszont értékesek ahhoz, hogy elbontsuk őket, megsemmisítve ipartörténeti relikviákat, kiradírozva az ipari táj emlékezetét? Tarts velünk Székesfehérvárra, a Vízivárosba, az egykori Gázgyár területére hajdani ipari épületek felfedezésére! A különleges, időben és térben is rétegzett ipari táj téged is vár!

TERVEZÉSI HELYSZÍNEK

A tervezési területet a Gáz, a Sarló, a Gőzmalom utca és a Király sor határolja. Az egykori királyi székhely keleti városrésze az ipari tevékenység megjelenése előtt falusias külváros volt, mely szinte teljesen eltűnt száz év leforgása alatt az ide települő termelőtevékenységek és a szocialista időszakban épült lakótelepek következtében. Az ezredfordulót követően nagyot változott a világ. A korábban gáz-, villamosáram- és távhő termelést végző tevékenységek elköltöznének innen a város peremének irányába - részben annak következményeként, hogy az energiaszolgáltató ipar átalakul, zölddebbé, korszerűbbé válik. Az egykori városi peremvidékek középpontokká váltak. A székesfehérvári távhővállalat (Széphő) megüresedett telephelye a tömb középső részén helyezkedik el, több értékes ipari épülettel, melyek hasznosításra várnak. A két legjelentősebb a Központi épület (BW) (1922), mely egy korai vasbetonvázaz kazánház és turbínagépház, a másik a távfűtéshez szükséges forróvíz előállítását biztosító kopolit üveg borítású, acélvázaz kazánház (Erőmű) (1986).

KUTATÁSI TÉMA

A stúdió kutatási témája ebben az évben a választott tervezési feladathoz kapcsolódik és az ipari épületek újrahasznosítását veszi górcső alá. A múlt század második felében az ipar utáni korszak beköszöntével sorra válnak funkció nélkülivé az egykor dübörgő gyárak. A hátramaradt területek és épületek utóhasznosítása korábban is jellemző volt, azonban kritikus mennyiségűvé az ezredforduló környékén vált. A téma jelentőségét mutatja, hogy önálló kutatási területté vált, több a témával foglalkozó teoretikus, összegző munka látott napvilágot az utóbbi évtizedben megmutatva a felmerülő problémák tudományos rendszerezésének igényét. A téma gazdagságát jelzi, hogy különböző léptékekben és nézőpontokból közelíthető meg: értelmezhető a táji-, urbanisztikai távlatoktól a részletekig, a fenntarthatóságtól az használat kérdésén át a hely identitásának és a kollektív emlékezet problémájáig.

TERVEZÉSI PROGRAM

A területtel kapcsolatos legfontosabb kérdés: hogyan lehet az itt folyó tevékenység miatt korábban elzárt területet megnyitni, nyilvános funkciókkal megtölteni és visszaintegrálni a város vérkeringésébe? A körülötte elhelyezkedő lakótelep közösségi infrastruktúrával rosszul, ellátott, ezért magától értetődően kínálkozik a megüresedett helyszín ezek számára. A 2024-es Európa Kulturális Fővárosa pályázaton Székesfehérvár is indult, ennek során merült föl, hogy a belvárostól nem nagy távolságra lévő területet alközponttá, kulturális intézmények gyűjtőhelyévé tegyék. A területen három intézmény keresi a helyét: a széttagolt városi könyvtárakat egy központi gyűjteménybe rendező Tudástár, a Hangversenyterem, mely a helyi szimfonikus zenekar központja és állandó játszóhelye kíván lenni és a Technikatörténeti Múzeum, mely elsősorban a Székesfehérvár iparához kapcsolódó relikviákat, ipartörténeti emlékeket mutat be. A terület revitalizációjának és a három tervezési program megvalósításának legfontosabb célkitűzése, hogy értelmezze és helyezze kontextusba a terület gazdag és rétegzett örökségét, és méltó módon őrizze meg annak építészeti értékes elemeit. Az egykori iparterület tágabb, városi környezetén belül határozza meg annak szerepét és rendezze a helyszín teljes területét. Az épületekben és azokon túl javaslatot kell tenni kiegészítő programelemekre, melyek rentábilissá, fenntarthatóvá tudják tenni a három kulturális létesítmény üzemeltetését és elősegítik a területhasználat intenzitásának növekedését, vitalitásának erősítését. A feladat többféle megközelítést is lehetővé tesz, hiszen a megvalósítandó programokon túl az innovatív urbanisztikai eszközök, az ipari emlékek védelmének szempontjai vagy akár a fenntarthatóság is kerülhet a tervezés fókuszába. Az egykori iparterületek tele vannak a folyamatos megújulás jeleivel, az egymást követő, meghaladó technológiák mindegyike rajta hagyta lenyomatát az épített elemeken, a táj mikro- és makro szerkezetén. Ezek feltárását eufemisztikusan az innováció archeológiájának is nevezhetjük. A felhagyott ipari táj eltér az ismerős városi környezetektől, ez a karakterbéli különbség felülírhatja a megszokott építészeti, urbanisztikai viselkedési szabályokat is, különleges máshol elképzelhetetlen konstellációkat eredményezve: ez adja a feladatunk különlegességét!

SEGÉDANYAGOK, ELŐZETES FORRÁSOK A KÉT HELYSZÍNHEZ

A feladatkiírások gazdag segédanyagai (helyszínrajzok, meglévő épületek tervei) mellett helyszínekkel és a témával való ismerkedéshez az alábbi forrásokat ajánljuk:

Erőműtörténet

-Vajgerné Böhm Erika: 100 éves a Székesfehérvári Erőmű, Fűtőerőmű Kft. 2003
-Sárvári Elemér: A székesfehérvári Gázgyár történetel1872-1973.
Fejér Megyei Történeti Évkönyv 10. Székesfehérvár, 1976
-Széphő vállalatattörténet

Területtörténet

-Demeter Zsófia, Gerencsér Ferenc: Székesfehérvár Anno...Pillanatképek egy város életéből, István Király Múzeum Közleménye, Székesfehérvár 1990
-Kovács Eleonora, Víziváros - Egy fehérvári városrész története, Tarsoly Kiadó, Székesfehérvár - Budapest, 2013
-Rostási Szabó Imréné Hegedűs Mária: A mi Vízivárosunk
-Kulturális örökségvédelmi hatástanulmány 2010 Székesfehérvár



KÜLSŐS PROGRAMOK	A félév során és vendégünk lesz Lantay Attila Székesfehérvár főépítésze, a területet jól ismerő történész és olyan építészek, akik a kortárs építészet változatos eszköztárával értelmeztek hasonló ipari emlékeket. Kapcsolódó látogatásokat, bejárásokat, előadásokat is szervezünk a stúdió tagjainak, például és lehetőség szerint: -Csontos Györgyi DLA, (Mixa Studio): Kulturgár, Ózd -Borzsák Veronika DLA, Varga Piroska DLA: Rudapithecus Látványtár és Tanösvény, Felsőtelekes – Rudabánya (A tervezésben résztvevő építészek: Dr habil Vasáros Zsolt DLA, Megyesi Zsolt, Nagy Gábor, Sasvári Áron, Somlai Anikó (Narmer Építészeti Stúdió), Borzsák Veronika, Varga Piroska, Antal Gabriella) -Marosi Miklós (KÖZTI): Eiffel műhelyház, Budapest
A STÚDIÓ KONZULENSEI ELSŐSORBAN	Balázs Mihály DLA egyetemi tanár Bartha András Márk DLA egyetemi adjunktus Karácsony Tamás DLA egyetemi docens Klobusovszki Péter DLA egyetemi docens Schrammel Zoltán DLA egyetemi adjunktus
A STÚDIÓ MEGHÍVOTT KÜLSŐ KONZULENSE	Marián Balázs DLA, egyetemi docens (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építészeti Intézet), Piranesi-, Ybl Miklós-, Pro Architectura- és Molnár Péter-díjas építész (Gereben Marián Építészek)
A STÚDIÓ SZAKÁGI KONZULENSEI	A szakági konzulensek a félév folyamán 2 alkalommal ún. “Konstruktóri napon” az építész konzulensekkel együtt nézik át, véleményezik és segítik a tervezést, valamint bevezető előadással készülnek. A műszaki specializáció hallgatói számára a témákon belül speciális kiírás-kiegészítés készül.
A STÚDIÓ TÉMÁJÁHOZ AJÁNLOTT, A TANSZÉK ÁLTAL GONDOZOTT (KÖTELEZŐEN) VÁLASZTHATÓ TÁRGY	A stúdió oktatóihoz kapcsolódó választható tárgyak a tervezési feladathoz szorosan kapcsolódó témákkal foglalkoznak: Karácsony Tamás DLA: Részletképzés és kompozíció: Mértéktartó innováció a barnaövezetekben. Klobusovszki Péter DLA: Környezetépítés építészeti és tervezési vonatkozásai: Rozsdatemető – adaptív újrahasznosítás Bartha András Márk DLA: Mű/Hely: A kurzus során készülő kísérleti makettek, a félév második felében a párhuzamosan futó tervezés problémáira fókuszálnak, így a komplex tervet is nagyban gazdagíthatják.
TANSZÉKHEZ KÖTŐDŐ ELŐZMÉNYEK	A 2019/2020 tanévben stúdióink első, induló évében veszprémi Európa Kulturális Főváros 2023-ban, megvalósuló projektjéhez készítettünk kulturális funkciójú épületeket, melyek a belváros gazdag történeti, topográfiai kontextusába illeszkedtek. Az ideai helyszínünk vonatkozásgazdagságban felveszi a tavalyival a versenyt és a tervezési programok köre is hasonló köszönhetően a hasonló várospolitikai céloknak, mégis teljesen eltérő a hely atmoszférája. Oktatóink tervezési praxisában számos megépült, a témához kötődő épület valósult meg, így – a teljesség igénye nélkül – a Móricz Zsigmond téri Gomba rekonstrukciója, a BME Sportközpont. Felújítandó ipari épületek funkciójának közösségire cserélése rendszeresen visszatérő témája a tanszéki tervezési feladatoknak. 2012-ben doktori hallgatóink a Csepel művek területének új használatait keresték. Komplexes hallgatóink 2012-ben az Ózdi Törzsgyár területének megújításával foglalkoztak, 2013-ban a Millenáris park mára már más formában megvalósult második ütemének területén az M csarnok és a Melegpörgető épületeinek rekonstrukcióját készítették el. Állandó visszatérő témái voltak a tanszéki diplomaterveknek a Műegyetemi kazánház és az óbudai Gázgyár egykori épületei. Doktori kutatások témájaként is gyakorta választják hallgatóink: Borzsák Veronika: “Ipari zárványok” Borsodban Varga Piroska, Kulturgyarak, - Felhagyott ipari épületek, mint kulturális színterek Kronavetter Péter: A magyarországi téglagyarak építészeti öröksége
INSPIRÁLÓ PÉLDÁK, A FELADATHOZ HASONLÓ LÉPTÉKŰ KORTÁRS ÉPÜLETEK	-H&deM, 201, Caixa Forum, Madrid, Spanyolország, 2003-2008 -Ortner és Ortner, NRW State archive, Duisburg, Németország, 2014 -Tadao Ando, Punta Della Dogana, Velence, Olaszország, 2009 -Heatherwick Studio, Zeitz Museum of Contemporary Art Africa, Fokváros, Dél-Afrika, 2017 -Caruso St John, Newport Street Gallery, London, Egyesült Királyság, 2004-2015 -OMA, Fondazione Prada, Milano, Olaszország, 2015 -Lacaton & Vassal, FRAC Dunkerque Dunkirk, 2013 -AP atelier, Nagyolvasztó felújítása, Ostrava, 2015 -BAAS arquitectura + Grupa 5 Architekci + Maleccy Biuro Projektowe: A Szilészia Egyetem Rádió és Televízió Kar, Katowice, PL -Gutgut, Mlynica gyáregépület átalakítása, Pozsony, 2017